ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1911 ΑΡΙΘ. 8

ΖΥΘΟΣ ΦΙΞ

Ο ΑΡΓΟΣ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ
ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ Γ. ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Θ.Α. ΚΑΛΟΓΕΡΙΚΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
ΤΑΚΗΣ Μ. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΤΟ ΜΟΝΟΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΑΠΟΚΟΜΜΑΤΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ
ΟΔΟΣ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 9 — ΤΗΛΕΦ. 75-56
— ΑΘΗΝΑΙ —

ΠΑΓΟΣ ΦΙΞ

Απόσπασμα "ΒΡΑΔΥΝΗΣ,
Χρονολογία 23. ΦΕΒ. 1932

ΑΙ ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΕΣ ΤΗΣ "ΒΡΑΔΥΝΗΣ,,

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΓΕΝΝΑΤΑΙ Ή ΓΙΝΕΤΑΙ; Η ΜΟΝΟΜΑΧΙΑ ΡΟΪΔΟΥ ΚΑΙ ΒΛΑΧΟΥ

Αἱ θεωρίαι τοῦ Ταὶν περὶ φυσικοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος διὰ τὰς ὁποίας ἐγράψαμεν χθὲς ἐξ ἀφορμῆς τῆς νατουραλιστικῆς θεατρικῆς σχολῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Χάουπτμαν, εἶχαν καὶ ἐδῶ — πρὸ 45 περίπου ἐτῶν — ζωηρὰν εἰς τοὺς κύκλους τῶν φιλολόγων καὶ τῶν διανοουμένων ἀπήχησιν. Γύρω ἀπὸ τὰς θεωρίας αὐτὰς διεξήχθη κυρίως ἡ πεισματώδης μάχη μεταξὺ Ροΐδου καὶ Βλάχου, ἡ ὁποία ἐχώρισε τοὺς διανοουμένους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰς δύο ἀγρίως ἀλληλομαχόμενα στρατόπεδα, καὶ τὴν ὁποίαν οἱ ἐπιζῶντες παλαιότεροι Ἀθηναῖοι ἐνθυμοῦνται ἀσφαλῶς, μὲ κάποιαν δικαίαν νοσταλγίαν. Πόση πράγματι διαφορὰ μεταξὺ τῶν συζητήσεων αὐτῶν καὶ τῶν μικροζήλων ἀντιθέσεων τοῦ ἀπασχολοῦν τὴν σημερινὴν ρηχὴν καὶ ἀνάνθον ἐποχήν. Ἀλλὰ καὶ τοση διαφορὰ εἰς τὸ ἐνδιαφέρον, μετὰ τοῦ ὁποίου τὸ κοινὸν παρηκολούθει τὰς συζητήσεις αὐτὰς καὶ εἰς τὸν ὡραῖον φανατισμόν, μὲ τὸν ὁποῖον συμμετεῖχε εἰς τὰς διαμάχας, τὰς ὁποίας προεκάλουν.

Τὸ ζήτημα εἰς τὴν φιλολογικὴν αὐτὴν μονομαχίαν μεταξὺ Ροΐδου καὶ Ἀγγέλου Βλάχου εἶχεν ἐντοπισθῆ εἰς τὴν ποίησιν. Ὁ ποιητὴς γεννᾶται, ἢ δημιουργεῖται ἀπὸ τὸ περιβάλλον, κατὰ τὸν ὅρον τοῦ Ταὶν — ἀπὸ τὴν «περιρρέουσαν ἀτμόσφαιραν» κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Ροΐδη; Γύρω ἀπὸ τὴν θασικὴν αὐτὴν ἀντίθεσιν, ἡ ὁποία ἐχώρισε πάντοτε φιλοσόφους, φιλολόγους καὶ κριτικούς, διεξήχθη ἡ πλέον ἀγρία καὶ πεισματώδης, ἀλλὰ ἡ πλέον ἐνδιαφέρουσα φιλολογικὴ μονομαχία, διότι οἱ συμμετέχοντες εἰς αὐτὴν εἶχον κατέλθει εἰς τὸν στίβον, ὡς ἱππόται τῆς παλαιᾶς καλῆς ἐποχῆς, ἀποφασισμένοι ἢ νὰ νικήσουν ἢ νὰ πέσουν ἐνδόξως εἰς τὸ πεδίον τῆς φιλολογικῆς των τιμῆς. Πάνοπλοι, ἠσκημένοι ἀπὸ μακρὰν ἐμπειρίαν εἰς τὸν χειρισμὸν τοῦ λόγου καὶ τῆς διαλεκτικῆς, ἀμιλλώμενοι εἰς εὐρυμάθειαν καὶ σοφίαν, κατέχοντες τὸ θέμα των εἰς ὅλον τὸ βάθος του καὶ τὸ πλάτος, πιστεύοντες εἰς τὰς ἰδέας των μὲ τὴν ὡραίαν πίστιν ποὺ ἐμψύχωνε τὴν φιλολογίαν καὶ τὴν διανόησιν, προτοῦ εἰσβάλῃ καὶ εἰς τὰς σφαῖρας αὐτὰς τὸ θάνασον πνεῦμα τοῦ διομηχανισμοῦ, ὑπεστήριξαν καθένας τὴν «θέσιν» του μὲ μακρὰς φιλολογικὰς διατριβάς, εἰς τὰς ὁποίας ἡ μαχητικότης, ἡ δηκτικὴ εἰρωνεία, ἡ εὐστροφία τοῦ πνεύματος, ἐναμιλλῶντο καὶ μὲ τὴν σοβαρότητα τῶν ἐπιχειρημάτων καὶ τὴν ἐμβρίθειαν. Καὶ σήμερον ἀκόμη αἱ διατριβαὶ αὐταὶ ὁποτελοῦν ἀληθινὰ φιλολογικὰ ἔντυφήματα διὰ τὴν γλαφυρότητα τοῦ ὕφους καὶ τὴν σπινθηροβολίαν τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἕνα πολύτιμον μάθημα διὰ τοὺς νέους, περὶ τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ διεξάγωνται αἱ φιλολογικαὶ συζητήσεις καὶ νὰ γράφωνται αἱ φιλολογικαὶ κριτικαί. Διότι, μὲ οἱονδήποτε μέρος καὶ ἂν ταχθῇ κανείς, θὰ ὁμολογήσῃ ὅτι καὶ ὁ Ροΐδης καὶ ὁ Ἄγγελος Βλάχος, παρ' ὅλην τὴν διαιότητα καὶ τὸ πάθος μὲ τὸ ὁποῖον διεξήγαγαν τὴν συζήτησιν, ἐκράτησαν αὐτὴν εἰς ἕνα ὑψηλὸν ἐπίπεδον. Δὲν ἔλειψαν ἐνιοτε, οὔτε αἱ προσωπικαὶ ἀντεγκλήσεις οὔτε αἱ συχναὶ καὶ μακραὶ παρεκβάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐπλάνησαν καὶ τοὺς δύο μακρὰν τῆς πραγματικῆς ἐρεύνης τοῦ ζητήματος καὶ αἱ ὁποῖαι ἔκαμαν τὸν ἀναμιχθέντα ἐκ τῶν ὑστέρων εἰς τὴν συζήτησιν Ἰω. Παπαδιαμαντόπουλον, νὰ ἀναφωνήσῃ τὸ τοῦ Μολιέρου:

Je ne sais point par-où l' on pourrait finir la dispute.

Ἀλλὰ καὶ αἱ παρεκβάσεις ἀκόμη αὐταὶ δὲν ἦσαν ξέναι πρὸς τὴν ἀλληλουχίαν καὶ τὸ σοβαρὸν πνεῦμα τῆς συζητήσεως, οὔτε ἐξέπιπτον εἰς τὴν ἄσκοπον καὶ παταγώδη κενολογίαν, διὰ τὴν ὁποίαν λέγουν οἱ Γερμανοί: Viel Geschrei und Wenig Welle, δηλαδὴ «λόγια πολλὰ καὶ πράγματα ὀλίγα».

Ἀφορμὴν εἰς τὴν μονομαχίαν αὐτὴν ἔδωσεν ἡ ἔκθεσις τοῦ Ροΐδη ἐπὶ ἑνὸς δραματικοῦ διαγωνισμοῦ τοῦ «Παρνασσοῦ». Ὁ συγγραφεὺς τῆς «Παπίσσης Ἰωάννας» καὶ τῶν «Συριανῶν διηγημάτων», ἰσχυρίζετο εἰς τὴν ἔκθεσίν του ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξουν ἀληθινοὶ ποιηταί, διότι δὲν ὑπῆρχε τὸ κατάλληλον περιβάλλον: «Πρὸς ὕπαρξιν ποιήσεως—ἔλεγε—πρὸπαντὸς ἀλλ' συχρειάζεται κατάλληλος κοινωνικὴ ἀνάπτυξις καὶ ποιητικὴ ἀτμοσφαῖρα χωρὶς τὴν ὁποίαν, εἶνε ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ εὐδοκιμήσῃ κανεὶς ὡς ποιητής, ὅσον ἀφεῖδῶς καὶ ἂν ἔλαβεν ἀπὸ τὴν φύσιν τὸ γάρισμα τῆς ποιητικῆς ἐμπνεύσεως. Οἱ ποιηταὶ δὲν δύνανται νὰ ἐκλέγουν μόνοι των τὸ ἰδανικόν των, ἀλλ' εἶνε ἠναγκασμένοι νὰ ἀντανακλοῦν πιστῶς ὡς κάτοπτρα τὰ αἰσθήματα τῶν συγχρόνων». Καὶ παρακάτω: «Ἀδύνατον φαίνεται εἰς ἡμᾶς νὰ γεννηθῇ καὶ νὰ ὑπάρξῃ ποιητὴς ἐκτὸς μιᾶς οἱασδήποτε ποιητικῆς ἀτμοσφαίρας τοιαύτην δὲ σήμερον δὲν ἔχομεν ἐν Ἑλλάδι, ἀφοῦ τὰ μὲν πάτρια ἤθη ἀπηρνήθημεν, τοῦ δὲ διανοητικοῦ βίου τῆς Δύσεως δὲν μετέχομεν εἰσέτι οὔτε τὴν ἐμπνέουσαν τοὺς ἑσπερίους ποιητὰς νόσον τοῦ αἰῶνος νοσοῦμεν». Ἀναλόγους ἰδέας εἶχε διατυπώσει ὁ Ροΐδης καὶ εἰς τὴν σοφὴν κριτικήν του διὰ τὸν Βαλαωρίτην: «Πληρέστατα — ἔγραφε — συμμεριζόμεθα τὴν γνώμην τοῦ Βαλαωρίτου ὅτι μόνη πηγὴ παρ' ἡμῖν ἀληθοῦς ποιήσεως εἶνε αἱ ἀναμνήσεις τοῦ ἀγῶνος τὴν πηγὴν πμως αὐτὴν οὔτε ρέουσαν βλέπομεν ἐν ὑπαίθρῳ οὔτε ἀκούομεν τὸ κελάρυσμά της... Ἡ συμβουλὴ τοῦ Ζαλοκώστα «μὴ δεχθῆτε ἤθη νέα, ὁ ἀγὼν δὲν ἐπεράνθη» δὲν ἤχησεν εἰς ὦτα ἀκουόντων»... Καὶ ὑπὸ τοὺς ὅρους αὐτούς, ὁ ποιητής, ποὺ εἶχεν «ἀ παραίτητον ἀνάγκην ζῶντος ἰδανικοῦ», εἰς μάτην ἀναζητῶν τὸ ἰδανικὸν αὐτὸ εἰς τὴν καρδίαν τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων, εἰς μάτην ἀναζητῶν γύρω του αἴσθημα καὶ ζωὴν «ἠναγκάσθη ν' ἀφιερώσῃ προσόντα ἀληθοῦς ποιητοῦ εἰς ἔργα ἀρχαιοδίφου καὶ ταριχευτοῦ αἰσθημάτων, γλώσσης, ἐθίμων, χθεσινῶν μὲν κατὰ τὴν χρονολογίαν, ἀλλ' ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν δυστυχῶς ἀπηρχαιωμένων».

Αἱ ἰδέαι αὐταὶ τοῦ Ροΐδη, αἱ ὁποῖαι κατεδίκαζαν συλλήβδην καὶ ἀθρόως τὴ νσύγχρονον νεοελληνικὴν ποίησιν, ἐξήγειραν, ὡς φυσικόν, θύελλαν ἱερᾶς ἐξεγέρσεως εἰς τοὺς κύκλους τῶν ἐπιδόξων ἀλλὰ καὶ τῶν καθιερωμένων ἤδη ποιητῶν. Ἐξάγγελος τῆς ἀγανακτήσεως αὐτῆς ἔγινεν ὁ Ἄγγελος Βλάχος, ἀπὸ τοὺς περισσότερον διακεκριμένους καὶ ἐπιβεβλημένους εἰς τὴν κοινὴν γνώμην λογίους τῆς ἐποχῆς, ὁ ὁποῖος, εἰς ἄρθρον του δημοσιευθὲν εἰς τὸ φιλολογικὸν περιοδικὸν «Παρνασσὸς» ἤλεγξε μὲ πικρόχολον σαρκασμὸν τὴν «ἀδικαιολόγητον προγραφὴν τῆς νεοελληνικῆς Μούσης» καὶ προεκάλεσε τὸν ἐργάτην τῆς προγραφῆς αὐτῆς Ἀφπ Στακυκς. Ἰηβαι πε, σδονῦντηἰ ωδο ο non dans un vain tournoi, mais au (mortel combat.

Κατὰ τὸν Ἄγγελον Βλάχον: «Οὐδέποτε ἤχησεν ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι τῶν νεωτάτων φιλοσόφων ἐπαγαστατικωτέρα κατὰ τῶν ἀναλλοιώτων τῆς αἰσθητικῆς ἐπιστήμης ἀρχὴ ἢ τὸ παράδοξον τοῦτο, ὅτι μήτηρ τοῦ ποιητοῦ εἶνε ποιητική τις ἀτμοσφαῖρα, ἐνῷ εἶνε ἔγγονὲς εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ποιητοῦ τὸ ποιητικὸν τάλαντον καὶ μάτην ἤθελε μοχθήσει ἀντλῶν ἔξωθεν ποιητικὰς ἐμπνεύσεις ὁ ἔχων πεζὴν τὴν διάνοιαν καὶ χαμαιπετῆ τὴν φαντασίαν. Παρορμήσεως ἀνάγκην δὲν ἔχουν οἱ ἀληθεῖς ποιηταί, ἡ δὲ ἐπίδρασις τῆς ἔξωθεν κοινωνίας, τῆς χαμαιζήλου συνήθους καὶ χαμαιπετοῦς, ἀπέθη πρὸς θλάβην τῆς ἀληθοῦς ποιήσεως καὶ ἐλαττώματα μᾶλλον ἢ ἀρετὰς ἐπροίκισε τοὺς ποιητάς».

Ὁ Ροΐδης ἐσιώπησε παραδόξως ἐπὶ ἑξάμηνον. Ἀλλὰ κατῆλθεν ἐπὶ τέλους εἰς τὴν κονίστραν, ὡπλισμένος καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς ἱππότικῆς κομψότητος καὶ ἡ μάχη εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὀξυτέραν της φάσιν. «Καὶ ἦτο — κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Ι Παπαδιαμαντοπούλου—ἡ μάχη αὐτὴ ὄντως ἱππότικη, διότι καὶ ὁ καθιερωμένος κύκλος περιεχαράχθη καὶ φράσεις μακραὶ συνεκρούσθησαν καὶ ἐπίθετα διεσταυρώθησαν ἀμφίκοπα. ὡσεὶ λεπίδες Καταλανικῶν ἐγχειριδίων». Ἀλλὰ ἂς σταματήσωμεν εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, διὰ νὰ συνεχίσωμεν εἰς ἄλλην ἐπιφυλλίδα.

ΤΑΚΗΣ ΜΠΑΡΛΑΣ